

סקר עמדות תושבי הערים המעורבות בישראל – סיכום ממצאים

נובמבר 2019

הערים המעורבות הן זירה עיקרית למפגש בין יהודים וערבים, אשר בהשוואה לממשק בין יהודים וערבים בכלל במדינה, יש בו יותר פוטנציאל לשותפות ובניית קשרים, אבל גם ליותר חיכוך ומתח. המחקר הנוכחי מבקש להאיר את מאפייני המפגש הזה: כיצד חווים התושבים, יהודים וערבים, את המפגש, מה דעתם ביחס לנעשה בעיר בקשר של יחסי ערבים-יהודים, כיצד פועלת העירייה בנושא ומה הם צופים לעתיד בנושא זה.

מתודולוגיה

המחקר בוצע באמצעות סקר טלפוני בקרב סה"כ 2,100 משיבים, חציים יהודים וחציים ערבים, תושבי הערים חיפה, עכו, לוד, רמלה, יפו, נוף הגליל ומעלות-תרשיחא. בכל עיר נדגמו 300 משיבים, 150 ערבים ו-150 יהודים. שפת הסקר הייתה ערבית לערבים ועברית ליהודים. הסקר בוצע בין ה-14 וה-23 בנובמבר 2019, בידי מכון המחקר 'אפקאר' בראשות ד"ר הישם ג'ובראן.

ממצאים עיקריים

יחסים בין יהודים וערבים

- ככלל, יהודים כערבים בערים המעורבות מעריכים את היחסים ביניהם כחיוביים. בקרב המשיבים היהודים, 63% תיארו את היחסים כ"טובים", ו-18% נוספים דווחו שהיחסים "טובים מאד" (סה"כ – 81% אמרו כי היחסים חיוביים). בקרב המשיבים הערבים, 53% אמרו, שהיחסים הם טובים ו-36% נוספים אמרו, שהיחסים טובים מאד (סה"כ – 89% אמרו כי היחסים חיוביים).
- רמלה, לוד ויפו הן הערים, שבאופן יחסי תושביהן היו הכי פחות חיוביים בהערכת היחסים. ברמלה, 20% מהיהודים ו-9% מהערבים התייחסו באופן שלילי לטיב היחסים (יחסים לא טובים / לא טובים מאד). בלוד, 15% מהיהודים ו-13% מהערבים התייחסו באופן שלילי לטיב היחסים (יחסים לא טובים / לא טובים מאד). ביפו, 17% מהיהודים ו-6% מהערבים התייחסו באופן שלילי לטיב היחסים (יחסים לא טובים / לא טובים מאד).
- חיפה היא העיר, שתושביה היו החיוביים ביותר בהערכתם את היחסים בין יהודים לערבים. רק 5% מהערבים ו-9% מהיהודים תיארו את היחסים כשליליים (יחסים לא טובים / לא טובים מאד).

קשר בין בני הקבוצות

- ל-79% מהערבים בערים המשותפת יש קשר עם יהודי, ול-61% מהיהודים בערים המשותפות יש קשר עם ערבי. כלומר, מרבית תושבי הערים המעורבות פוגשים את בני הלאום השני ונמצאים בקשרים איתם.
- בעוד שבכל הערים שיעור הערבים שיש להם קשר עם יהודי הוא גבוה (בין 72% בלוד ל-82% ביפו ובחיפה), בערים רמלה ויפו שיעור היהודים הנמצאים בקשר עם ערבים הוא נמוך (רק ל-50% מהיהודים ברמלה יש קשר עם ערבי, וביפו מדובר ב-53% מהיהודים).
- מרבית הקשרים בין יהודים וערבים מתקיימים במקומות העבודה: 59% מהערבים ו-33% מהיהודים מדווחים שיש להם קשר עם יהודי/ערבי (בהתאמה) שהוא חבר לעבודה.

- העיר המובילה בקשרים במקום העבודה היא חיפה, בה 72% מהערבים הנמצאים בקשר עם יהודים ו-48% מהיהודים נמצאים בקשר עם ערבים.
- גם יחסי שכנות הם נפוצים בערים המעורבות: 56% מהערבים ו-39% מהיהודים שיש להם קשר עם יהודי/ערבי (בהתאמה) דווחו כי מדובר בשכן.
- הערים המובילות בקשרים המבוססים על קשרים עם שכנים הן נוף הגליל ויפו. בנוף הגליל, 61% מהערבים הנמצאים בקשר עם יהודי ו-57% מהיהודים הנמצאים בקשר עם ערבים, אמרו כי הקשר הוא עם שכנה. ביפו, 56% מהערבים הנמצאים בקשר עם יהודי ו-39% מהיהודים הנמצאים בקשר עם ערבים, אמרו כי הקשר הוא עם שכנה.

מוכנות לקשר

- בקרב יהודים, 31% הסכימו במידה רבה עם ההיגד: "אני מרשה לילדים שלי לשחק עם ילדים ערבים", ו-26% הביעו התנגדות להיגד זה (לא מסכים או כלל לא מסכים). ההתנגדות הרבה ביותר נרשמה בעכו, בה 35% מהמשיבים היהודים ענו כי הם לא מסכימים או כלל לא מסכימים לכך שילדיהם ישחקו עם ערבים, בנוף הגליל (34%) וברמלה (32%). הערים בה שיעור ההתנגדות של יהודים למשחק ילדיהם עם ערבים היה נמוך הן חיפה (14% מתנגדים) ויפו (15%).
- בקרב יהודים, שיעור ההסכמה לכך שילדיהם ישחקו עם ערבים, היה גבוה משמעותית כאשר המשיבים דווחו שיש להם עצמם קשר עם ערבים: 42% מאלו שיש להם קשר עם ערבי הביעו הסכמה רבה לכך שילדיהם ישחקו עם ילדי ערבים. לעומת זאת, בקרב היהודים שאינם נמצאים בקשר עם ערבים, רק 15% הסכימו במידה רבה עם האמירה בדבר משחק משותף.
- בקרב ערבים, 41% הסכימו במידה רבה עם האמירה "אני מרשה לילדים שלי לשחק עם ילדים יהודים", ורק 5% הביעו התנגדות לאמירה זו (לא מסכים או כלל לא מסכים).
- 31% מהיהודים ו-22% מהערבים הביעו הסכמה (די מסכים או מאד מסכים) עם ההיגד: "אני נמנע מלהיות במגע עם תושבי העיר הערבים/היהודים". בקרב יהודים תושבי נוף הגליל, נרשם שיעור ההימנעות הגבוה ביותר ממגע עם ערבים (38% מהמשיבים), ואחריהם בקרב תושבי רמלה היהודים עם 34%. חיפה היא העיר בה הכי פחות יהודים נמנעים ממגע עם ערבים – 21% בלבד.
- בקרב ערבים, שיעור גבוה של הימנעות מקשר עם יהודים נרשם בנוף הגליל ובחיפה (26% בשתיהן).

חינוך

- 25% מהיהודים ו-36% מהערבים הביעו הסכמה במידה רבה עם ההיגד: "אני מוכן שהילדים שלי ילמדו בבית ספר דו-לשוני יהודי-ערבי". 30% נוספים מקרב היהודים ו-45% מקרב הערבים דווחו שהם "די מסכימים".
- בחברה היהודית, שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר לחינוך דו-לשוני נרשמו ביפו (39% הסכמה במידה רבה), וחיפה (29%). מידת ההתנגדות הגבוהה ביותר לחינוך דו-לשוני הייתה בעכו, בה 50% מהיהודים דווחו אמרו שהם כלל לא מסכימים לאמירה זו. מקרב ערבים, שיעורי התמיכה היו: יפו - 45%, רמלה - 44%, נוף הגליל - 42% ולוד - 41%.
- 36% מהיהודים ו-39% מהערבים בכלל הערים הביעו הסכמה במידה רבה עם האמירה, "אני בעד מקצועות לימוד משותפים בין בתי ספר ערביים ויהודיים" (כלומר: לימוד של מקצוע מסויים ביחד, ערבים ויהודים מבתי ספר סמוכים).

- בקרב יהודים שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר היו ביפו (50% הסכמה במידה רבה), חיפה (44%) ומעלות תרשיחא (44%). מידת ההתנגדות הגבוהה ביותר הייתה בעכו, שם 27% מהיהודים אמרו שהם כלל לא מסכימים לאמירה זו, וברמלה (19%). בקרב ערבים שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר עם אמירה זו היו ביפו (49% הסכמה במידה רבה), נוף הגליל (47%) ולוד (45%).
- 40% מהמשיבים היהודים ו-42% מהערבים בכלל הערים הביעו הסכמה במידה רבה עם ההיגד: "אני בעד תכניות חינוך לא פורמליות משותפות ליהודים וערבים".
- בחברה היהודית, שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר עם אמירה זו היו ביפו (52% הסכמה במידה רבה), ומעלות תרשיחא (49%). מידת ההתנגדות הגבוהה ביותר הייתה בעכו, שם 19% מהיהודים אמרו שהם כלל לא מסכימים לאמירה זו, וברמלה (16%).
- בחברה הערבית, שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר עם אמירה זו היו ביפו (55% הסכמה במידה רבה), נוף הגליל (51%) ורמלה (48%).

שכונות מעורבות או נפרדות

- 41% מהיהודים ו-32% מהערבים בכלל הערים הסכימו (במידה רבה ורבה מאד) עם ההיגד: "צריך להפריד בין ערבים ויהודים וכל אחד יחיה בשכונה נפרדת חד-לאומית".
- מקרב יהודים, שיעורי התמיכה הגבוהים ביותר בהיגד זה נרשמו במעלות תרשיחא (54%) ובעכו (52%). בחיפה נרשמו שיעורי התמיכה הנמוכים ביותר להיגד זה, כאשר 68% מהנשאלים הביעו אי-הסכמה עם הרעיון הזה (לא כל כך וכלל לא מסכים). מקרב ערבים, שיעורי התמיכה הגבוהים ביותר בהפרדה בין שכונות נרשמו בחיפה, בה 50% מהמשיבים הערבים הסכימו והסכימו במידה רבה עם הרעיון שראוי לגור בשכונות נפרדות.
- עם ההיגד "העירייה חייבת ליזום בניית שכונות חדשות משותפות לערבים ויהודים", הסכימו (במידה רבה ורבה מאד) 86% מהערבים בכלל הערים. בקרב יהודים, 46% הביעו תמיכה בהיגד הזה ו-47% התנגדו לו.
- מקרב יהודים, הערים בהן נרשמה תמיכה בהקמת שכונות משותפות הן יפו (64%) ולוד (60%). תושבי עכו היהודים בלטו בהתנגדותם לבניית שכונות משותפות (73%) ואחריהם תושבי מעלות-תרשיחא (66%).

חשש ועינות

- 73% מהמשיבים הערבים, בכל הערים המעורבות, דווחו שאינם חוששים להסתובב בשכונות יהודיות "אף פעם". 5% אמרו שהם חוששים תמיד או לעיתים קרובות.
- מקרב יהודים, 55% דווחו שאינם חוששים להסתובב בשכונות ערביות ו-18% דווחו שהם חוששים לעשות כן תמיד או לעיתים קרובות.
- עכו היא העיר בה השיעור הגבוה ביותר של יהודים החוששים להסתובב בשכונות הערביות (31% חוששים תמיד או לעיתים קרובות), ואחריה נוף הגליל (25%) ורמלה (23%). הערים בהן החשש מקרב יהודים הוא הנמוך ביותר הן יפו (10%) וחיפה (14%).
- 14% מהערבים בערים המעורבות השיבו דווחו כי הם נתקלים תמיד או לעיתים קרובות באפליה או בגזענות המופנית כלפיהם באופן אישי. עוד 37% דווחו כי נתקלו באפליה או גזענות לעיתים רחוקות. 44% מהנשאלים הערבים השיבו כי אינם נתקלים כלל בתופעות אלו ("אף פעם"). תושבי מעלות תרשיחא הערבים דיווחו על

שיעורי אפליה גבוהים יחסית, כאשר 13% מהם אמרו כי הם נתקלים בכך תמיד, ועוד 8% לעיתים קרובות. מנגד, 49% מתושבי יפו הערבים ו-48% מתושבי הרמלה הערבים דיווחו כי הם אף פעם לא חוו אפליה או גזענות מצד יהודים.

- בקרב יהודים, 17% השיבו כי חוו גזענות ו/או אפליה מצד ערבים תמיד או לעיתים קרובות, ועוד 26% אמרו כי נתקלו באפליה או גזענות לעיתים רחוקות. מקרב היהודים תושבי עכו, 28% דיווחו כי הם בגזענות מצד ערבים תמיד או לעיתים קרובות. חיפה ויפו הן הערים בהן שיעור המדווחים היהודים על חוויה של אפליה וגזענות מצד ערבים הוא הנמוך ביותר, כאשר בשתיהן 62% דיווחו כי מעולם לא נתקלו באפליה/גזענות מצד ערבים.
- קיים מתאם בין תחושות של אפליה וגזענות, לבין קשר אישי עם בן/בת הלאום האחר: בחברה הערבית, נשאלים שדווחו על קשר עם יהודי, דווחו בשיעורים נמוכים יותר על תחושת אפליה. 47% מהנשאלים הערבים שאמרו שיש להם קשר עם יהודי, דווחו כי אף פעם לא חוו אפליה או גזענות מצד יהודים, לעומת 31% שדיווחו כי לא חוו אפליה, מבין הערבים שאין להם שום קשר עם יהודי.
- בחברה היהודית, 59% מהנשאלים היהודים שדווחו על קשר עם ערבי, דווחו גם כי "אף פעם" לא חששו להסתובב בשכונות ערביות.

שימוש והנכחה של השפה הערבית

- 39% מהיהודים ו-51% מהערבים הסכימו במידה רבה, עם ההיגד: "על השירותים העירוניים להינתן בערבית ועברית".
- מקרב יהודים, שיעור התמיכה הגבוהים ביותר בהיגד זה היו בעכו (52%), יפו (49%) ובחיפה (45%). נוף הגליל היא העיר בה נרשמה ההתנגדות הגדולה ביותר עם ההיגד, כאשר 34% מהנשאלים היהודים ענו שאינם מסכימים עם אמירה זו. מקרב ערבים, ביפו תמכו בהיגד 65%, בלוד (61%) וברמלה (59%).
- עם האמירה "חייב להיות שילוט בשפה הערבית ובשפה העברית בעיר", הסכימו במידה רבה 38% מהיהודים ו-52% מהערבים בכלל הערים.
- מקרב יהודים, שיעורי התמיכה גבוהים ביותר בשילוט דו-לשוני היו בחיפה (51%) וביפו (48%). מעלות תרשיחא היא העיר בה נרשמה ההתנגדות הגבוה ביותר לשילוט דו לשוני (43%).

שירותי עירייה

- 50% מהערבים ו-59% מהיהודים בכלל הערים הביעו אי הסכמה (כלל לא / לא כ"כ מסכים) עם ההיגד "אני מרגיש שהעירייה משרתת באופן שווה את התושבים הערבים ואת היהודים".
- מקרב הנשאלים הערבים, 41% מתושבי עכו הסכימו עם היגד זה ובלוד 45%. מקרב הנשאלים היהודים, בעכו 64% גרסו שהעירייה משרתת באופן שוויוני ובלוד גרסו כך 65%.
- אשר לייצוג ערבים בעריות, 68% מהנשאלים הערבים בכלל הערים הביעו הסכמה (די מסכים/מאד מסכים) עם האמירה: "הייצוג של הערבים בקרב עובדי העירייה נמוך". זאת בניגוד ל-30% מהמשיבים היהודים שהסכימו עם אמירה זו. לוד ועכו הן הערים שתושביהן הערבים חשים תת-ייצוג בעירייה במידה הגדולה ביותר (73% ו-72% בהתאמה).